

Journal of Universal History Studies

**Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend
Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172)¹**

**The Influence of the Wend Crusades on the Christianization and Colonization Process
of the Baltic Region (1147-1172)**

Submission Type: Research Article

Received-Accepted: 12.10.2021 / 23.11.2021

pp. 159-177

Journal of Universal History Studies (JUHIS) • 4(2) • December • 2021 •

Halil Yavaş

Hitit University, Assistant Professor, Department of History, Çorum, Turkey

Email: halil.yavas@yahoo.com

Orcid Number: 0000-0001-5642-0141

Cite: Yavaş, H. (2021). Baltık Bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve Kolonizasyonlaştırılması Sürecinde Wend Haçlı Seferleri'nin Tesiri (1147-1172) . Journal of Universal History Studies , 4 (2) , 159-177 . DOI: 10.38000/juhis.1008873

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor/ Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir.

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed/ Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

* This work is licensed under a [Creative Commons BY-NC-SA 2.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/) (Attribution-Non Commercial-Share Alike).

Öz

Bu çalışmadaki amacımız, Katoliklerin II. Haçlı Seferi ile aynı dönemde Kuzey'de Slavlar üzerine başlattıkları ve sonrasında Wend Haçlı seferleri diye bilinen saldırıları incelemektir. Ayrıca Wend Haçlı Seferinin diğer Haçlı Seferleri içindeki önemini ve konumunu değerlendireceğiz. Müslümanların dışında farklı bir inanca sahip olan topluluklar üzerine yapılan ilk Haçlı Seferi olması hasebiyle bu saldırıyı daha dikkatli okumamız gerektiğini düşünmekteyiz. Her ne kadar 1147'de yapılan ilk saldırı başarısız olsa da 1160'ta başlayıp 1171'e kadar süren devam niteliğindeki ikinci dalga saldırılarda, Haçlılar doğu yönündeki ilerlemenin kapısını açmışlardır. Öyle ki Wend Haçlı Seferi, 1505'e kadar sürecektir ve genel olarak Baltık Haçlı Seferleri veya Kuzey Haçlı Seferleri diye tanımlanan uzun soluklu bir saldırı zincirinin ilk halkası olmuştur. Wend Haçlı Seferi sürecini ele aldıktan sonra, seferle ilgili değerlendirmelerimiz olacaktır. Dönemin birçok dini liderinin Wend Haçlı Seferinin sonuçlarıyla ilgili kaygılarını ve bu kaygıların gerekçelerini ele alacağız. Özellikle Almanların doğu yönünde kolonyal bir şekilde yayılma göstermesi, Wend Haçlı Seferi üzerindeki kuşuları daha da canlı tutmuştur. Nitekim bazı araştırmacılar, bu yayılmanın Hansa birliğinin kurulmasının alt yapısını hazırladığını ileri sürerek seferin dini amacıyla ilgili kuşuları muhafaza etmişlerdir. Sonuç itibarıyla Wend Haçlı Seferleri sonrasında, Sistersiyenlerin de gayretiyle bölge kısa sürede Hristiyanlaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Wend Haçlı Seferi, Sistersiyenler, Baltık, Kolonizasyon, Aslan Henry

Abstract

Our aim in this study is to examine the attacks launched by Catholics on the Slavs in the North during the same period as the second Crusade, known as the Wend Crusades. We will also try to understand the expansion targets of the Germans in the region. We think that we should interpret this attack more carefully because it was the first Crusade against communities outside Muslims. The Crusaders failed in the first attacks in 1147. However, the second wave of attacks that started in 1160 and continued until 1171, opened the door to the march in the eastern direction so that the Wend Crusade became the first link of the chain of attacks, which will last until 1505 and is generally defined as the Baltic Crusades or the Northern Crusades. After discussing the Wend Crusade process, we will comment on the expedition. We will consider the concerns of many religious leaders of the period about the consequences of the Wend Crusade and the reasons for these concerns. Especially the colonial expansion of the Germans in the east kept the concerns about the Wend Crusade even more alive. As a matter of fact, some researchers have maintained their doubts about the religious purpose of the expedition, claiming that this expansion paved the way for the establishment of the Hanseatic union. As a result, after the Wend Crusades, the region was Christianized in a short time with the efforts of the Cistercians.

Keywords: Wend Crusade, Cistercians, Baltic, Colonization, Henry The Lion.

Giriş

Geniş anlamda Kuzey Haçlı Seferleri veya Baltık Haçlı Seferleri denen Avrupa'nın kuzeyindeki saldırılar 1147'de başlayıp Rusya hudutlarına yönelik sefer düzenlenmesi için 1505'te Roma'dan yapılan son çağrıyla son bulmuştur. Bu süreçte; Wend Haçlı Seferi, Prusya Haçlı Seferi, Livonya Haçlı Seferi ve Samogitya Haçlı Seferi belli başlı zikredebileceğimiz önemli saldırılardandır (Reynolds, 2016, s. 28). Aradan geçen dönemde, Haçlıların işgal ettikleri topraklar, nüfus, dil, kültür, ekonomi ve yönetim açısından neredeyse tanınmayacak şekilde değiştirilmiştir. Her ne kadar Şarlman'dan (768-814) itibaren Kuzey'in Hristiyanlaştırılması için muhtelif girişimler olmuşsa da "Haçlı Seferleri" niteliğindeki ilk saldırı 1147'de Saksonlar ve Danimarkalılar tarafından başlatılmış, akabinde 1230'larda bunu Töton şövalyeleri devam ettirmiştir. Çetin geçen bu uzun dönemde, Baltık halkları yenilgiye uğratılmış, zorla vafiz edilmiş, toprakları ellerinden alınmış ve katliamlara maruz kalmıştır (Fontana, 1995, s. 55).

Öncelikle, konuyla ilgili çok az kaynak bulunmakla birlikte, bunlardan iki tanesi hakkında bilgi vermekte fayda görmekteyiz. Birincisi Wagria'daki Bosau sınır bölgesinde çalışan bir Sakson rahip olan Bosaulu Helmold² idi. O, kroniğini muhtemelen 1167'den kısa bir süre sonra yazmaya başlamıştır. Eserinde, Şarlman (768-814) zamanından 1171'e kadar Elbe nehrinin kuzeydoğusundaki Slavların Hristiyanlaşmasını nakletmektedir. Ayrıca Saksonlar, Hamburg-Bremen başpiskoposluğu ve Danimarka krallığı arasındaki rekabeti ele almıştır. Yazıları başta Saxo Grammaticus olmak üzere sonraki birçok kronik yazarını etkilemiştir (Jensen, 2006b, s. 564). İkinci kaynağımız, Helmold gibi olayların bire bir tanığı olmamakla birlikte Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus'tur. *Gesta Danorum* (Danimarka Tarihi) isimli kroniğini yaklaşık 1190 civarında yazmaya başlamış lakin 1208'e kadar ancak bitirebilmiştir.³ Eserinin 1150'den sonraki dönemi için Roskilde piskoposu Absalon'un anılarından faydalandığı düşünülmektedir (Christiansen, 1980, s. 61).

Konumuzla birebir ilgili olmamakla birlikte bölgenin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak farklı dönemlerden iki ismi daha zikretmekte fayda vardır. Alman yazar Bremenli Adam, Orta Çağ'daki Slav halkları ve bölgenin kolonileştirilmesiyle ilgili XI. yüzyıldaki gelişmeler hususunda önemli bilgiler vermektedir. Bir diğer yazar ise daha geç bir dönemde (1180-1227) Baltık bölgesinde misyonerlik faaliyetleri yürütmüş olan Livonyalı Henry'dir. Onun kroniği, Wend Haçlı Seferinden sonraki kuzey bölgelerinde yapılan Haçlı Seferlerini anlama noktasında katkı sağlayacaktır (Schmidt, 2007, s. 13-14). Zikrettiğimiz yazarların kilise mensubu dindar Hristiyanlar olduklarını hatırdta tutmakta ve verdikleri bilgileri tenkit etmekte fayda vardır.

Wend Seferi Öncesi Güney Baltık Bölgesi

XII. yüzyılın erken dönemlerinde kuzeydoğu Avrupa'da Nordik, Fin-Ogur ve Slav halkları yaşamaktaydı. Nordik ve Slav halkları Hind-Avrupa dil gurubuna aitken, Fin-Ogurlar Ural-Altay grubundandır. Nordik dil gurubunda yer alanlar İsveç, Gotland ve Danimarka dilleriydi (Christiansen, 1980, s. 18-25). Fin-Ogur halkları ise Finliler ve Estonyalılardır. Wendler, Baltık Slavları arasında yer almakta olup

² 1120 yıllarında doğan Helmold, gençliğinde Holstein'da kiliseye katıldı. Pribislav liderliğindeki Slav saldırılarının neticesinde bulunduğu kilise Neumünster'e (Faldera), taşınmak zorunda kalmıştı. O Neumünster'de, Vizelin'in etkisinde bir eğitim almış, sonrasında eğitimine Braunschweig'de devam etmiştir. Dönüşünde, arkadaşı ve akıl hocası Oldenburg'lu Piskopos Gerold, Helmold'u 1156'da Bosau'da rahip olarak görevlendirmiştir. Bkz. Helmold of Bosau, 1966, s. 164; Jensen, 2006b, s. 564.

³ Soylu bir ailenin oğlu olan Saxo, 1150 yıllarında Zealand'da (Danimarka) doğmuş ve 1220 yılı civarında ölmüştür. Muhtemelen Roskilde piskoposu Absalon (1178-1201) çalışmasını yazması için onu Lund'daki katedralde görevlendirmiştir. Bkz., Janus Møller Jensen, 2006, s. 1077.

Batı Slavları içinde kabul edilmektedir. Bu halklar, Jutland'ın güneydoğusunda Kiel körfezinden başlayıp Riga körfezine kadar olan bölgede yaşamaktaydılar. Konumları sık sık değişmekle birlikte genel olarak Baltık Denizi'nin güneyinde yer alan halkları batıdan doğuya doğru şu şekilde zikredebiliriz: Wendler, Pomeranyalılar, Prusyalılar, Letonlar, Litvanlar ve Kuronyalılar (Kur) (Bartlett, 1994, s. 15; Tyerman, 2007, s. 677). Diğer Slav halklarını da değerlendirmeye kattığımızda toplamda Slavlar çok daha geniş bir coğrafyaya yayılmaktadırlar. Bunun içindir ki Bremenli Adam, Orta ve Doğu Avrupa bölgesini Slavya diye tanımlamaktadır (Adam Of Bremen, 2002, s. 64-65).

Latin yazarlar bütün Slavları Wend ismiyle nitelerken bölgede yaşayan Cermenler onları, Polonyalılar, Ruslar ve Çekler gibi diğer Slav halklarından ayrı tutmuşlardır (Christiansen, 1980, s. 26). Wendler de kendi içlerinde Wagrianlar, Abotritler, Polabiyenler, Luticiler (Liutizi, Wilzian) ve Rugianlar (Ruian-Rani) diye bilinen beş kavimden oluşmaktadır (Helmold of Bosau, 1966, s. 51-52; France, 2005, s. 111). Buldukları alan şu şekildedir: Sakson ve Danimarka sınırlarından Trave ırmağına kadar Wagrianlar; Trave'den Warnow'un batısına kadar Abotritler; Wagrianlar ve Abotritler'in güneyinde Elbe havzasında Polabiyenler; Abotritlerin doğusunda Rügen adası ve sahile bakan bölgelerde Rugianlar; onların güneyinde Warnow ve Peene bölgelerinde ise Luticiler yaşamaktaydı (Christiansen, 1980, s. 25). Bir birlerine zayıf şekilde bağlı olan bu halklardan en güçlüsü Abotritler olup Nakonid isimli bir hanedan tarafından yönetilmekteydiler (France, 2005, s. 112).

Erken Dönem Saldırıları

Kuzeydeki pagan halklarının Hristiyanlaştırılması amacıyla Karolenjler döneminden beri seferler düzenlenmiş ancak XI. yüzyılın sonunda bu gelenek ivme kaybetmişti. İlk saldırıları Şarlman, Saksonlara ve Danimarkalılara yönelik başlatmıştır. Onları kontrol altına almak isteyen Şarlman, bu süreçte tek bir seferde 4.500 Saksonun kafasını keserek öldürmüştür. Akabinde ele geçirdiği bölgelerdeki halkı ölüm veya vaftiz olma seçenekleri arasında bırakarak Hristiyanlaştırmıştır (Fontana, 1995, s. 54). O her ne kadar Saksonlar üzerinde bir başarı sağladıysa da asıl önemli sonucu oğlu Louis, misyonerler vasıtasıyla Danimarka'da elde etmiştir (Sinding, 1859, s. 52).

I. Otto (936-973) dönemine gelindiğinde Hristiyanlaştırma çalışmaları artık Slav halklarına ulaşmıştı. Elbe nehrinin doğusundaki Abodrite, Wilze ve Sorblara yönelik sürdürülen işgal çalışmalarını beraberinde zorla din değiştirme uygulamaları izlemiştir (Schmidt, 2007, s. 23). Elbe, Oder ve Vistül üzerine yönelen Cermen prensleri, işgallerini güvence altına almak için adları genelde burg ile biten, tahkim edilmiş merkezler kurmuşlardır. Ülke sınırında mark denilen uç beylikleri oluşturulmuş ve her birinin başına *margrave* denilen yöneticiler getirilmiştir. Ayrıca başpiskoposluklar ve piskoposluklar ihdas edilip manastırlar kurulmuştur (Heaton, 1985, s. 121). Örneğin Otto, 948'de Brandenburg'da bir piskoposluk kurduştur (Bartlett, 1994, s. 17).

Bu saldırılar neticesinde Wendler arasında Hristiyanlık kısmen yayılmış lakin kısa süre sonra bu dine karşı yoğun şekilde tepki oluşmaya başlamıştır. Nitekim Alman hegemonyasına karşı çıkan Wendler 983'te isyan etmiş ve yeniden pagan inanca dönmüşlerdi (Lind, 2006, s. 1265). Bir süre pozisyonlarını korumuşlarsa da sonrasında genellikle yerli Hristiyan prensler tarafından 1018-1066 yılları arasında yeniden Hristiyanlaştırma çalışması başlatılmıştır. Bu kez de 1066'da çıkan ikinci bir Wend isyanı ile bu durum sekteye uğramıştır. Saksonya dükü Ordulph bu süreçte büyük kıyımlar yapmış ancak sonuç alamamıştır. Hatta Holstein, Havelberg ve Brandenburg'da kurulmuş olan piskoposluklar terk edilmek zorunda kalmıştır (Helmold of Bosau, 1966, s. 98; Lind, 2006, s. 1265). İsyân sırasında Nordalbigensia'da (Elbe nehrinin

kuzeyi ve doğusu) kiliseler yıkılmıştır. Bunun üzerine Almanlar, Hristiyanlaştırma politikasına ara vermek zorunda kalmışlardır (Urban, 1994, s. 2).

Bu yaşananlar, 1090'lardan sonra ortaya çıkan Haçlı Seferi yönteminin, bölge için de uygulanmasının düşünülmesine sebep olmuştur. Magdeburg başpiskoposu Adelgoz (1107-1119), Wendlere karşı savaş fikrini yaymaya çalışmaktaydı. Hatta 1108'de Haçlı liderlerinden Flander kontu II. Robert'i, Danimarka ve Alman krallarına katılarak Wendlere saldırı düzenlemeleri için davet etmişti (Lind, 2006, s. 1265). Bu çağrıyı yaparken Hristiyanların o bölgede yaşayan paganlardan ne şekilde baskı gördükleri ve bir pagan tanrısı Pripegala'ya kurban edildikleri abartılarak nakledilmiştir (Palumbo, 2014, s. 214). Burada onun amacının, 1147'deki Wend Haçlı Seferi'nin aksine, Wend'leri dönüştürmek olmadığını, yalnızca Birinci Haçlı Seferine benzer bir şekilde Hristiyanlara ait bölgeleri genişletmek veya en azından mevcut bölgeleri savunmak olduğunu belirtmek gerekir. Bu çağrı o zaman için makes bulmamışsa da sonrası için ilham kaynağı olduğunu ifade edebiliriz (Lind, 2006, s. 1266). Adelgoz'un haleflerinden Xantenli Norbert (1126-1134), selefının amacı doğrultusunda 1134'te ölene kadar bu amaçla çalışmalar yapmış lakin kayda değer bir sonuç elde edememiştir (Schmidt, 2007, s. 49).

Magdeburg çağrısından kısa bir süre sonra, III. Bolesaw (1102-1138) liderliğindeki Polonyalılar, 1121'de Wendlerin doğusunda yer alan Pomeranya'nın güney kısımlarını işgal etmişler ancak buradaki halkı Hristiyanlaştırmada başarılı olamamışlardır. Bu nedenle Bolesaw, Bamberg piskoposu Otto'yu (1060-1139) misyonerlik faaliyetlerinde bulunması için bölgeye davet etmiştir (France, 2005, s. 112; Lind, 2006, s. 1266). Piskopos Otto, 1124-1128 yılları arasında bu çalışmalarını sürdürürken askeri yöntemlere de müracaat etmekten çekinmemiştir. Öyle ki bölgede pagan tapınaklarını yıktırılmış ve Stettin gibi şehirlerin işgal edilmesini teşvik etmiştir (Tyerman, 2007, s. 678). Devamında, Saksonya dükü Supplingenburg'lu Lothar, Wendlere karşı daha aktif bir politika başlatmıştır. Piskopos Otto tarafından Hristiyanlaştırılmış Pomeranya prensi Vartislav'ı da bölgedeki çalışmaları hususunda desteklemiştir. Vartislav, 1127'de Piskopos Otto'yu tekrar ülkesine davet etmiştir (Lind, 2006, s. 1266). Saksonya dükü Lothar 1137'de ölünce burada dükülük tartışması başlamıştır. 1142'de Ayı Albrecht'in rakibi Aslan Henry bu yarıştan galip gelmişti (France, 2005, s. 113). Ancak bölgedeki karışıklıklar devam etmiş ve Wendler bu süreçten faydalanıp rahat bir nefes almışlardır (Lind, 2006, s. 1266).

Wendlerin Hristiyanlaştırılması hususunda Danimarka kralı II. Erik de girişimlerde bulunmuştur. 1134'de, o dönem için bölgedeki pagan inancın merkezi konumundaki Rügen adasına çok sert bir saldırı düzenlemiştir. Adayı işgal edip, buradaki halkı zorla vaftiz ettirmiş fakat sonrasında ada halkı tekrar pagan inanca dönmüştür (Palumbo, 2014, s. 213). Bremen başpiskoposu Adalbero (1123-1148) son olarak Abodritler üzerinde yoğun bir misyonerlik çalışması yürütmüş; lakin o da başarılı olamamıştır. Hatta Abodritler prensi Nikot, hâkimiyet bölgesine misyoner girmesini bile yasaklamıştır (Jensen, 2006a, s. 3).

İlk Çağrı (1147)

1147'ye kadarki süreçte Alman ve Danimarkalıların Slavlar üzerine yürüttükleri Hristiyanlaştırma ve beraberindeki kolonizasyonlaştırma çalışmalarında kayda değer bir mesafe kat etmemişlerdir. Bunun içindir ki bu döneme kadar Slav - Alman sınırı nispeten sabit kalmıştır. XII. yüzyılın ilk yarısı biterken güç dengesi yavaş yavaş değişmeye başlamış ve Almanların hem misyonerlik çalışmaları hem de askeri saldırıları hızını artırmıştır. Bu dönemde dışarıdan gelen göçlerle birlikte Elbe Nehri çevresinde Alman nüfusunun artması ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamıştır. (Urban, 1994, s. 2). Bunun neticesinde yeni sorunlar ortaya çıkmış ve bunlar da Wend Haçlı Seferinin sebepleri olmuştur. Bunlardan birincisi bölgede faaliyet

yürüten misyonerlerin ve tüccarların güvenliğini sağlamak; ikincisi Hristiyanlığa geçmiş olanları korumak; üçüncüsü ise soygun, yağmacılık, insan kurban etme gibi uygulamaların önüne geçmektir (Urban, 1998, s. 195). Aslında bütün bu sebepleri tek bir başlık altında özetlemek daha doğru olacaktır: Baltık bölgesinde kalan pagan toplumların Hristiyanlaştırılması ve bölgenin Alman kontrolüne alınması.

Wend Haçlı Seferlerini başlatacak olan olay Urfa'nın Müslümanlar tarafından yeniden fethedilmesidir. Bu haber Avrupa'ya ulaşınca, Papa III. Eugenius II. Haçlı Seferi için çağrı yapmıştır (Runciman, 2008, s. 210). Seferin en önemli propagandisti Sistersiyen başrahibi Clairvauxlu Bernard⁴ iken komuta Alman kralı III. Conrad'a verilmişti (Odabaşı, 2019, s. 410). Ancak Kuzey'de işler karışık bir hal almıştır. Aslan Henry'nin liderliğindeki Welf hanedanlığı ile III. Conrad'ın liderliğindeki Hohenstaufen hanedanlığı, veraset mevzusunda rakiplerdi. Bundan dolayı da Kutsal Topraklara düzenlenecek bir seferde işbirliği yapmaları mümkün görünmemektedir. Yani Henry'nin, Conrad'ın komutasını kabul etmesi zordu (Urban, 2000, s. 2; Ashcroft, 2006, s. 574). Ayrıca Sakson soylular, bölgedeki kuvvetlerin Haçlılar ile birlikte Doğu seferine çıkmasından sonra Kuzey Almanya'nın savunmasız kalmasından ve Slavların bu fırsatı değerlendirip saldırmasından endişe ediyorlardı (Odabaşı, 2019, s. 411). Öte yandan Conrad, Henry ve diğer Sakson ileri gelenleri olmadan sefere çıkmaya cesaret edemiyordu. Çünkü sonrasında Saksonların bölgede kendi hâkimiyetlerini kurmalarından endişe duymaktaydı. Bütün bu hususların görüşülmesi için Frankfurt'ta diyet meclisi yapılması kararı alınmıştır. 13 Mart 1147'de yapılan toplantıya 18 yaşındaki Saksonya dükü Aslan Henry, onun müttefiki 19 yaşındaki Holstein kontu Schauenburglu II. Adolf ve 60 yaşındaki Zähringen dükü Conrad başta olmak üzere birçok soylu katılmıştı (Helmold of Bosau, 1966, s. 171-172; Reynolds, 2016, s. 16). Katılımcılar arasında din adamı sınıftan önemli isimler de vardı. Cluny manastır rahibi Muhterem Peter, Freising piskoposu Otto ve ileride yapılacak Wend Haçlı Seferinde Papalık temsilcisi olan Havelberg piskoposu Anselm bunlar arasındaydı (Reynolds, 2016, s. 16).

Bu arada Papa, İspanya'daki reçonquesta sürecinin aksamaması amacıyla Kastilya kralı VII. Alfonso'ya, Suriye'ye gitmek yerine orada kalması için yetki vermişti (Christiansen, 1980, s. 51). Aslan Henry'nin başını çektiği Sakson soyluları da İspanya'da olduğu gibi kendilerine farklı bir bölgede yani Wendlere yönelik Haçlı Seferi düzenleme yetkisi verilmesini talep etmişlerdi (Schmidt, 2007, s. 29; Christiansen, 1980, s. 51). Kendisine muhalif olan Saksonların bu talebine karşılık Conrad, geride kendi aleyhine faaliyet yürütmemeleri hususunda onlardan teminat almak istiyordu (Reynolds, 2016, s. 16). Taç konusunda anlaşmazlıklar yaşayan Welf ve Hohenstaufen hanedanlarının farklı şekilde değerlendirilmelerini Bernard da uygun görmekteydi. Böylece Conrad liderliğindeki Hohenstaufenların Kudüs'e, Henry liderliğindeki Welflerin ise Wendler üzerine sefer yapmaları önerisini Papa'ya iletmeyi kabul etti (Urban, 2000, s. 2). Aslında Bernard, Baltık sahillerine yönelik bir Haçlı Seferi yapılmasını da istiyordu. Özellikle 1108'deki Magdeburg çağrısı bu hususta onu cesaretlendirmekteydi (Tyerman, 2007, s. 674). Ona göre Haçlı Seferinin nereye yapıldığı değil, ne için yapıldığı önemliydi (Christiansen, 1980, s. 51; Schmidt, 2007, s. 31). Bu görev taksimi sürekli birbirleriyle çekişen iki hanedan arasındaki kavgaya kırk yıllık bir ara verilmesini sağlayacaktır (Urban, 2000, s. 3).

Bernard, 1147'nin Nisan ayında Clairvaux'da Papa Eugenius'a Saxonların talebini içeren bir mektup yazmıştı (Kahl, 1992, s. 40). Mektubunda oradaki paganların saldırgan faaliyetlerini anlatmış ve

⁴ Bernard bu sıralarda şöhretinin zirvesinde, Avrupa'nın en güçlü kişilerinden biriydi. Daha yirmi beş yaşındayken Clairvaux manastır başrahibi olmuştu. 1130 yılında papa II. Innocentius'un tekrar papa olmasını sağlayan oydu. Şimdiki papa III. Eugenius da onun eski öğrencisiydi. Aslında aydın bir kişi olmayan Bernard, çok ihtiraslı ve halkı etkileme gücüne sahip güçlü bir hatipti. Demirkent, 1997, s. 101.

bölgedeki bütün askeri gücü Doğu'ya sevk etmeleri durumunda Kuzey Almanya'nın pagan Wendlere karşı savunmasız kalacağını nakletmiştir. Wendler üzerine yapılacak Haçlı Seferine katılanların, Doğu'ya yapılacak Haçlı Seferine katılanlar ile aynı haklara sahip olmalarının gerekliliğini ikna edici bir şekilde Papa'ya arz etmişti (Bernard of Clairvaux, 1998, s. 467). Sonuç itibarıyla Bernard Papa'yı ikna etmede başarılı olmuştur. Onun Clairvaux'da iken Papa Eugenius'a hocalık yapmış olmasının bu süreçte etkili olduğu düşünülmektedir (Schmidt, 2007, s. 31).

Bunun üzerine Papa 11-13 Nisan 1147'de Troyes'da, *Divini dispensatione* diye bilinen fermanını yayınlarak Doğu'ya yapılacak Haçlı Seferine katılmak yerine kuzeydoğudaki paganlara karşı savaşmaları için Kuzey Avrupa Hristiyanlarına yetki vermişti. Bu Haçlı Seferine katılacak kişiler, Doğu'ya yapılacak sefere katılanlarla eşit ayrıcalıklara sahip olacaklardı (Christiansen, 1980, s. 51; Schmidt, 2007, s. 31). Aynı bildiriye Papa, Kastilya kralı VII. Alfonso'dan da Doğu'ya gelmek yerine İspanya'daki seferlere devam etmesini istemekteydi (Riley-Smith, 2008, s. 551). Böylece Avrupa'nın kuzeyinde başlarında bir imparator olmadan yoğun bir şekilde yürütülecek olan ilk savaş başlamıştır (Christiansen, 1980, s. 54). Papa Eugenius, Doğu'ya ve Endülüs'e yapılacak seferlerde olduğu gibi Wendlere yapılacak seferde de Papalık temsilini kurmak istiyordu. Bu amaçla Havelburg piskoposu Anselm'i Wend seferi için, Piskopos Olmüztlü Henry'yi ise İspanya'daki Haçlılar için görevlendirmişti (Eldevik, 2016, s. 247). Buradan anlaşılacağı üzere Papa, Haçlı Seferini sadece doğuda yürütülen bir faaliyet olmaktan çıkartıp kuzey ve batıyı da ekleyerek bütün "kâfirlere" yönelik üç cephede sürdürülen bir savaşa dönüştürmüştü (Schmidt, 2007, s. 32). Bu çağrı, Papalık otoritesi altında bölgeye yönelik gerçekleştirilecek olan ilk Haçlı Seferi çağrısıydı. Dahası Müslüman olmayan bir topluluğa karşı ilk çağrıydı (Taylor, 2000, s. 759). Aynı zamanda Prusya, Livonya ve Estonya'nın tamamen Hristiyanlaştırılması ile neticelenecek olan Kuzey Haçlı Seferleri'nin başlangıcıydı (Urban, 1978, s. 227).

II. Haçlı Seferi'nin propaganda faaliyetlerini yürüten Clairvauxlu Bernard artık programına Wend seferini de eklemişti (Tyerman, 2007, s. 678). O, Papa'ya yazdığı bir mektupta :“Onlar Tanrı'nın yardımıyla vaftiz oluncaya veya ortadan kaldırılıncaya kadar savaş sürecek.” diyordu (Bernard of Clairvaux, 1998, s. 467). Bir mistik olan Bernard, aslında zorla din değiştirmeye karşı bir isim olarak bilinmektedir. Dahası o, papalığın dünyevi işlere karışmasından üzüntü duymakta ve seküler erklerden haz etmemekteydi. Ona göre papa, manevi bir ağırlığa sahip olmalı ve fiili bir şekilde yönetimde yer almamalıdır. O, “Tanrı yasasının değil, Justinianus yasasının⁵ insanların dikkatini çekmesinden” yakınmaktaydı (Russel, 1972, s. 245). İşte bu tezat kimliğine rağmen muhtemelen papaya saygısından II. Haçlı Seferinin en önemli propagandacısı olmayı da kabul etmiştir. Wendlere yönelik militarist yöntemi benimsemiş olmasının bir diğer sebebinin Alman ileri gelenlerinin, paganların ne şekilde saldırgan eylemlerde bulduklarına dair, ona yaptıkları abartılı nakiller olduğu düşünülmektedir (Schmidt, 2007, s. 32-33). Nitekim onların her yıl rastgele seçilmiş bir insanı tanrılara kurban ettikleriyle ilgili söylentiler dolaşmaktaydı. Hatta Helmold, Hristiyanları kurban etikten sonra daha güçlü olmak için onların kanlarını içtiklerini ileri sürmektedir (Helmold of Bosau, 1966, s. 159). Saxo Grammaticus, taptıkları Svantovit adlı bir tanrı adına Rügen adasında dini tören yapmak için, kadın erkek

⁵ Bizans imparatoru Justinianus (518-565), askeri alandaki becerilerin yeterli olmayacağını düşünerek hukuk alanında atılımlar yapmak istemişti. Bunun için yardımcısı Tribonianus'u görevlendirerek eski Roma kanunlarından faydalanarak bir derleme ortaya koymuştu. *Codex Justinianus* ismi verilen çalışma 528'de başlayıp 529'da son bulmuştur. Bkz. Vasiliev, 2017, s. 174. Anladığımız kadarıyla her ne kadar Justinianus Roma hukukunu Hristiyanlaştırmaya çalışmışsa da Kilise'nin bunu tam olarak kabul edip etmemesiyle ilgili bazı soru işaretleri vardır.

herkesin yıllık olarak belirli miktarda para ödemek zorunda olduğunu bildirir.⁶ Bununla birlikte Bernard, sonraki süreçte Wend seferini meşrulaştırmak veya gerekliliğini izah etmek için söz konusu nakillerden istifade etmemiştir ki bu da yeni soru işaretleri doğurmaktadır (Schmidt, 2007, s. 33).

Wendlere Yapılan İlk Harekât (1147)

Papalık izninin muhatabı olan Kuzey'deki ülkelerden Saksonlar, Danimarkalılar ve Polonyalılar Wend Haçlı Seferine katılmak için gerekli hazırlıklara başlamışlardı. Bu arada o zamana kadar komşularına yönelik haraç almak veya yağmalamak için saldırılar düzenleyen Danimarkalılar ve Saksonlar, artık aynı işlemi kutsal bir amaç için yapacaklardı (Christiansen, 1980, s. 52). Wend Haçlı Seferinin genel idaresi, Hamburg-Bremen başpiskoposu Adalbero komutası altında olmakla birlikte seferin en öne çıkan ismi Saksonya dükü Aslan Henry olmuştur.⁷ Onun Kuzey Almanya'da etkin olmasının en önemli sebebi, bulunduğu düklüğün Almanların genişleme istikametindeki sınırda bulunmasıdır (Urban, 1994, s. 9). Bu da bize bir uç beyliği olan Osmanlı beyliğinin İslam dünyası için o dönemdeki benzer önemini hatırlatmaktadır.

Sefer için 29 Haziran 1147 tarihi belirlenmiş olup Magdeburg'dan yola çıkılması kararlaştırılmıştı (France, 2005, s. 132; Lind, 2006, s. 1267). Hazırlıklar yapıldıktan sonra Alman orduları dört komutan emrinde organize olmuşlardı. Bunlardan birincisi Hamburg-Bremen başpiskoposu Adalbero, ikincisi Saxonya dükü Aslan Henry, üçüncüsü Kont Brandenburglu Ayı Albert ve dördüncüsü Polonya düklüğü idaresinde idi (Helmold of Bosau, 1966, s. 175-176; Schmidt, 2007, s. 35). Danimarka orduları ise tahtın iki taliplisi V. Canute ve III. Sweyn komutası altındaydı. Bu iki kral adayı, aralarındaki rekabete geçici olarak son verip Saksonlarla birlikte Haçlı Seferine katılma kararı almışlardı (Christiansen, 1980, s. 52).

Bu arada Holstein kontu Adolf ile Wend kavimlerinden Abodritelerin prensi Niklot arasında daha önceden ikili bir antlaşma imzalanmıştı. Buna göre Lübeck kasabası yeniden kurulacak, Wend bölgesindeki kiliseler restore edilecek, hatta burada bir manastır kurulmasına izin verilecekti (Helmold of Bosau, 1966, s. 169). Nitekim Niklot, Adolf'a bu antlaşmayı hatırlatıp Haçlı ittifakına katılmamasını talep etmiş; lakin sonuç alamamıştı. Bunun üzerine Haçlıların saldırmasını beklemek istemeyen Niklot, Adolf'un kontrolündeki Lübeck ve çevresine caydırıcı mahiyette saldırılar tertip etmişti. Baskınlarda yerli halka dokunmamışlar fakat oraya sonradan yerleştirilmiş olan Almanların ve Flanderlilerin köylerini yağmalamışlardı. Bu baskınlarda aralarında din adamlarının da bulunduğu üç yüz kişiyi öldürmüşlerdi. Ayrıca Niklot, Dobin'i kormak için yeni karakol yaptırmış ve tahkimatlarını artırmıştı (Helmold of Bosau, 1966, s. 176-178).

Niklot'un saldırısı işe yaramamış ve Haçlı kuvvetlerinin kuzey Sakson ordusuna ait bir kolu Bremen başpiskoposu Adalbero ve Aslan Henry komutasında 1147 yılının Ağustos ayında Abotritlere karşı harekete geçmişti. Onlara Zähringen'li Conrad'ın kuvvetleri de katılmıştı (Lind, 2006, s. 1267). Danimarka orduları ise Dobin'e ilerleyen Sakson ordusuna destek vermek üzere yola koyulmuştu. Saksonların kalan kuvvetleri Papalık temsilcisi Piskopos Anselm komutasında, Dobin'in yaklaşık 100 km doğusundaki bir başka Wend kavmi olan Luticilerin merkezi Demmin'e doğru hareket etmişlerdi. Saksonlar Dobin'e ulaştıklarında Danimarkalıların donanması 30 km kadar kuzeyde bulunan Wismar Körfezi'ne gelmiş ancak

⁶ Saxo Grammaticus'a göre Roma tanrısı Mars gibi bir savaş tanrısı olan Svantowit (Suanto-Vitus) için o bölgede her yıl ziyafetler düzenlenmekteydi. Bkz. Saxo Grammaticus, 1905, s. 585; Palumbo, 2014, s. 213.

⁷ Henry, hem annesi hem de babası vasıtasıyla güçlü kan bağlarına sahipti. Annesi Gertrude, Kutsal Roma İmparatoru III. Lothar'ın kızıydı. Babası Bavyera ve Saksonya dükü Gururlu Henry (ö. 1139) ise aynı zamanda Welf hanedanının lideriydi. Babası Karolenj hanedanından evlilik yapmış olup 1138'de III. Conrad ile Alman tacı için yarışmıştı. Nitekim bu mücadeleyi kaybetmiş olması neticesinde Saksonya ve Bavyera'yı kaybetmiştir. Sonrasında Henry 1142'de Saksonya, 1154'te Bavyera düklüğü unvanlarını geri almış olup, 1180'de ölene kadar da bunları korumuştur. Bkz. Asheroft, 2006, s. 574.

Saksonlar onları beklemeden kararlı bir şekilde saldırıya geçmişlerdi. Niklot'un tahkimatlarını artırmış olduğu Dobin, daracık bir yolun dışında, bataklık ve gölle çevrili korunaklı bir yerd. Ayrıca Wend kavimlerinden Rugianlardan da yardım almaktaydı. Niklot'un gönderdiği bir kuvvet, Danimarka ve Sakson ordularının birleşmesini engellerken kendisi Danimarka ordusuna saldırmıştır (Christiansen, 1980, s. 52). Ağır kayıplar veren Danimarkalılar geri çekilince saldırıyı sürdüremeyeceğini anlayan Dük Henry ve Başpiskopos komutasındaki Sakson kuvvetleri de çekilmek zorunda kalmışlardı. Savaşmaya istekli bir grup Haçlı askeri dönmeyip mücadeleye devam etmek istemişti. Fakat Albert, oradaki halkın kendi halkları olduğunu ve o toprakların da kendi toprakları olduğunu ifade ederek buna engel olmuştur (Helmold of Bosau, 1966, s. 180).

Demmin'e yürüten orduda Papalık temsilcisi Havelberg piskoposu Anselm'in yanı sıra birçok din adamı bulunmaktaydı. Haçlılar ilk olarak Malchow'da bir putperest tapınağını yakmışlardı (Christiansen, 1980, s. 53; Schmidt, 2007, s. 35). Ordunun bir kısmı Demmin'i Peene nehrinde kuşatmış; lakin başarılı olamamıştı. Diğer girişimlerde de sonuç alamayınca Eylül ayında pes etmek zorunda kalıp dönmüşlerdi. Başka bir kısmı ise çoğunluğu zaten Bambergli Otto zamanından beri Hristiyan olan Stettin'e (Szczecin) saldırmıştı. Stettin halkı kale duvarlarına haçlar asarak Hristiyan olduklarını anlatmaya çalışmışlardı. Şehrin piskoposu Adalbert, Haçlılara yaptığı konuşma ile paganlara saldırmak yerine kendilerinin hedef seçilmesinden onları kınamıştı (Eldevik, 2016, s. 247).

1147'nin Eylül ayında harekât son bulmuş ve kuzeye yapılan ilk Haçlı Seferi başarısız olmuştu. Dahası karşı saldırıya geçen Niklot, 1150'lerde birçok bölgeyi yağmalamıştı (Helmold of Bosau, 1966, s. 194-195). Helmold, Haçlıların başarısızlığını, gelecekteki mülkleri olarak gördükleri toprakları mahvetme konusundaki isteksizlikleriyle açıklamaktaydı. Kısa süre sonra Kont Adolf, Niklot ile anlaşmasını yenilemişti (Lind, 2006, s. 1268). Bu arada Haçlılar Doğu cephesinde de başarısız olmuşlardı. Bazı din adamları, başarısızlığı şeytanın işi diye yorumlarken Huntingdonlu Henry gibi kimi isimler de zina başta olmak üzere Haçlıların günahlarına bağlamaktaydı (Edbury, 1992, s. 165; Schmidt, 2007, s. 36).

Wend seferi sırasında Sakson ve Danimarkalı müttefikler arasındaki uyumsuzluk daha da günyüzüne çıkmıştı. Saksonlar, Danimarkalıların faydasız bir müttefik olduklarını düşünmekteydi. Piskoposlar ile baronlar arasında da ayrılıklar vardı. Piskoposlar ruhları kurtarmanın peşindeyken, baronların önceliği arazi veya haraç almaktı. Öte yandan liderler ile ganimet peşindeki rütbeliler arasında da sorunlar vardı. Çünkü liderler çatışmayı bir an önce sonlandırıp eve dönmek için gayretli iken rütbeliler çok daha ganimet toplamanın planını kurmaktaydılar (Christiansen, 1980, s. 53).

Bernard da bu seferi hem netice hem de yöntem açısından başarısız olarak değerlendirmiş ve bunun için yeni bir sefer düzenlenmesine yönelik çalışmalara başlamıştır. Hatta bunun için 7 Mayıs 1150'te Chartre'da bir toplantı tertip edilmiş, katılımcılar tarafından planlanan Haçlı Seferinin lideri seçilmiştir. Ancak askeri deneyimi olmaması hasebiyle o bunu istememişti. Nitekim Papa'ya yazdığı 399 nolu mektupta şöyle demiştir:

“Chartres'daki toplantıda yeni yapılacak bir sefer için benim lider seçildiğimi duymuşsunuzdur. Bunun, hiçbir zaman benim tavsiyem veya dileğimle olmadığından katiyetle emin olabilirsiniz. Benim askeri liderlik yapmamın gücümün ötesinde olduğunu onlara söyleyiniz. Ben kimim ki silahlı adamlara önderlik etmek için savaş düzenine göre ordular ayarlayacağım?” (Bernard of Clairvaux, 1998, s. 472).

Sistersiyen tarikatı ileri gelenleri de Bernard'ın siyaset ile fazla iç içe olmasından rahatsızlık duymaktaydılar ki kanaatimizce Bernard'ın bu görevi istememesinde bunun da etkisi bulunmaktaydı. Sonuç itibariyle planlanan Haçlı Seferi gerçekleşmemiş ve Bernard muradına ermeden 1153'te ölmüştür (Odabaşı, 2019, s. 412).

Bu başarısızlık ve hayal kırıklığının etkisiyle olsa gerek ki 1171'e kadar kuzeyde sefer yapılması için başka bir Papalık çağırısı olmamıştır. Bununla birlikte Papalık yetkisi ve Haçlı Seferi çağırısı olmadan buradaki pagan Slavlara karşı savaş devam etmiştir. Artık kuzeye yönelik Haçlı Seferi ideolojisi gittikçe güçlenmekte ve Alman din adamları arasında baskıyla din değiştirme fikri iyice yerleşmekteydi (Christiansen, 1980, s. 63; Jotischky, 2017, s. 215). Öte yandan ilk sefer başarısız olmakla birlikte Aslan Henry bu süreçte daha da güçlenmiştir.⁸

Wendlere Yapılan İkinci Harekât (1157-1172)

1147'deki ilk harekâtın hezimetle neticelenmesinden Haçlıların yaklaşık on yıl boyunca bölgede kayda değer bir saldırısı olmamıştır. Bu süreçte Kont Ayı Albert, Elbe ve Oder'in arasında kalan Brandenburg markiliğine odaklanmıştı. Nihayet 1157'de Magdeburg başpiskoposu Wichmann (1115 - 1192) ile yürüttüğü harekât neticesinde buraya hâkim olmuştu (Helmold of Bosau, 1966, s. 221; Schmidt, 2007, s. 25; Lind, 2006, s. 1268). Ancak asıl saldırılar Danimarka'nın taht sorunlarının neticelenip Kral Waldemar'ın 1157'de yönetime hâkim olmasından sonra başlamıştır (Urban, 1978, s. 229). Niklot'un baskınlarını durdurmak için Aslan Henry 1158'de Wendler üzerine yürümüş; lakin sonuç alamamıştı. Waldemar da 1159'da Rügen'e iki defa saldırmış; fakat o da kayda değer bir başarı yakalayamamıştı (Christiansen, 1980, s. 63). Nitekim Waldemar, Saksonlarla birlikte saldırmanın daha iyi olacağını anlamış ve Aslan Henry ile ortak harekât yürütme kararı almıştı. Bu iki saldırıdan sonra 1159'da başlayan ikinci dalga harekât 1171'e kadar sürmüş olup yaklaşık on saldırı düzenlenmiştir. Bu dönemde Roskilde piskoposu Absalon önemli görevler üstlenmiştir (Nielsen, 2006a, s. 3).

1160'taki Danimarka-Sakson ortak saldırısı sırasında Waldemar, sahil boyunca Rugianları meşgul ederken Henry de bölgenin derinliklerine inip işgallerini sürdürmekteydi. O sırada Waldemar'ın yaptığı bir baskında Niklot öldürülmüş ve oğulları, güneyde Warnow'a kadar çekilmek zorunda kalmıştı. Abotrit topraklarının çoğu düke yakın isimler ile piskoposlar arasında paylaştırılmıştı. Niklot'un oğlu Pribislav, genel Abotrit karşı harekâtıyla babasının topraklarını kısa bir süreliğine geri almış, hatta Demmin yakınlarındaki Verchen'de bir Sakson ordusunu imha etmişti. Bunun üzerine Aslan Henry ve Kral Waldemar 1164'te yeniden birlikte harekete geçmişlerdi. Bu kez Henry, Demmin'e yürürken Danimarkalılar, Pribislav'ın Liutizyalı müttefiklerini korkutmak için Peene'den kuzeye çıkmışlardı. Saldırılarda Pribislav geri sürülüp Danimarkalılar, Wolgast ve Peene bölgesindeki hâkimiyetlerini kurmaya başlamışlarsa da hiç kimse kazanımını muhafaza edememişti. Liutizyalıların tacizlere devam etmesine, Abotritlerin isyanı da eklenince Danimarkalılar batıya çekilmek zorunda kalmışlardı (Christiansen, 1980, s. 63). Bu süreçte Aslan Henry, muhtemelen Sakson vassallarının istekleri doğrultusunda, yerli Slav halklarını bölgeden kovmaya veya onları tamamen ortadan kaldırmaya çalışmaktaydı. Ancak bu isyan ile birlikte bundan vazgeçmişti (Christiansen, 1980, s. 67).

⁸ Henry 1152'de Almanya'daki en güçlü soylulardan birisi olmuştu. O yıl, Alman kralı III. Conrad ölünce Aslan Henry liderliğindeki Alman elektörler, tacı Conrad'ın altı yaşındaki oğluna değil, Henry'nin kuzenlerinden otuz yaşındaki Schwaben dükü Friedrich'e (Barbarossa) vermişlerdi. Friedrich, Henry'nin bu desteği karşısında 1154'te Bavyera dükülüğünü ona geri vermiştir. Bkz. Bauer, 2014, s. 106.

Haçlıların savaşarak kazanamadıkları başarıyı Sistersiyen keşiş Berno görüşmeler neticesinde elde etmiştir. Onun yoğun çalışmaları sonrasında Pribislav, ataları Hristiyanlar tarafından topraklarından sürülmüş olmasına rağmen Hristiyanlığı kabul etmiştir (Helmold of Bosau, 1966, s. 221). Öyle ki artık Pribislav, bir zamanlar birlikte savaştıkları ve yine kendisi gibi Wend olan pagan Rugianların düşmanı olmuştu. O, Sistersiyenlerin ve Amelungsborn manastırının hamiliğini üstlenmişti (Tyerman, 2007, s. 683). Ayrıca Sakson dükü Henry'nin çok yakın müttefiki olmuş; hatta 1172-1173 yıllarında onunla birlikte Kudüs'e hacca gitmişti (Morris, 1989, s. 277). Öte yandan Henry, Pribislav'a Mecklenburg, Kessin ve Rostock'un prensliği görevini vermişti. Böylece, 1160'ta yok ettiği Niklot'un prensliğini, bir Hristiyan prens idaresinde ve kendisine bağlı bir şekilde yeniden kurmuştur diyebiliriz (Christiansen, 1980, s. 67).

Tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1168 veya 1169'da Danimarka, Saksonlardan bağımsız şekilde Rügen'e bir kez daha büyük bir saldırı tertip etmiştir. Oldukça sert bir şekilde yaşanan savaş neticesinde bu defa adayı kontrol altına almayı başarmışlardır. Waldemar, bu başarının kalıcı olması için yerel halkın Hristiyanlaştırılmalarını emretmişti. Arkona kalesindeki pagan tapınağı yıkılmış ve dört yüzü olan meşhur pagan tanrısı Svantowit'in heykeli imha edilmişti. Bu süreçte Danimarkalı piskoposların da desteğiyle çok sayıda pagan, zorla vaftiz edilmiştir. Bu sayı öyle fazla olmuştur ki bölgede on iki tane yeni kilise yapılmıştır (Helmold of Bosau, 1966, s. 275-277; Morris, 1989, s. 277).

Waldemar nihayet, 1159'da başlayan ikinci dalga saldırılarda ana hedefi Rügen adasını almayı başarmıştı (Schmidt, 2007, s. 43). Hristiyanlığı kabul eden veya baskılar neticesinde etmek zorunda kalan Rügen'deki prens Jaremarus'un mevcut görevinde kalmasına izin vermişti. Bununla birlikte Jaremarus, Danimarkalılara haraç ödeyecek ve ihtiyaç durumunda onlara asker temin edecekti. Daha önce putperest rahiplere ve tapınaklara ait araziler Roskilde piskoposuna ve yeni rahiplere tahsis edilmişti (Helmold of Bosau, 1966, s. 275). Rügen'in kaybedilmesiyle diğer pagan Wendlerin bölgedeki güçleri kınılmıştır. Saksonlar, Mecklenburg'u ele geçirdikten sonra ileriki dönemlerde olası bir isyanı engellemek için buraya çok sayıda Alman yerleşimci taşımışlardır (Urban, 1978, s. 229). Bu arada Waldemar, araları yeni düzelmiş olan Papa ile iletişimini sıcak tutmak için Rügen zaferini ona bildirerek övgüsünü almıştır.⁹

Henry ve Waldemar, tarihi net olmamakla birlikte anladığımız kadarıyla Rügen'in alınmasından evvel, gelecekte fethedecekleri yerleri bölüşeceklerine dair bir antlaşma imzalamışlardı. Nitekim Henry bu anlaşmaya dayanarak Danimarka'dan, Rügen'den aldığı ganimetin ve yıllık haracın kendisine düşen payını talep etmiş fakat Waldemar bunu reddetmişti. Kanaatimizce söz konusu anlaşmanın ortak saldırılar için geçerli olup olmadığı hususu netleşmediği için Henry böyle bir talepte bulunmuştu. Aynı şekilde Waldemar da yoruma açık olan bu duruma dayanarak bu talebi reddetmişti. Akabinde Danimarkalılar ve Saksonlar arasında sıcak çatışma yaşanmıştı. Bu çatışma sırasında Henry, bir zamanlar şiddetli bir şekilde mücadele ettiği Wend kavimlerinden Wagrian, Abotrit ve Liutizianları kendisi için savaşmaya ikna etmişti. Nihayet taraflar 1171'in yaz ortasında aralarındaki sorunu çözmüşlerdir. Yapılan anlaşmaya göre Ada, Danimarka hâkimiyetinde kalacak. Buna mukabil Danimarkalılar, oradan alacakları vergiden Saksonlara pay vereceklerdir (Schmidt, 2007, s. 44; Christiansen, 1980, s. 64).

⁹ 1159'da Vatikan'da yaşanan Bölünme sırasında Waldemar, Alman imparatorunun yanında yer alıp karşı papa IV. Victor'u (1159-1164) desteklemekteydi. Hatta bu süreçte Papa III. Alexander'ı destekleyen Danimarka başpiskoposu Eskil sürgüne gitmeye zorlanmıştı. Anlaşmazlık, Waldemar'ın 1160'ların ortasında III. Alexander'ın tarafına geçmesiyle çözülmüştü. Buna rağmen Eskil ancak 1167'nin sonlarına doğru geri dönmüştür. Bkz. Morris, 1989, s. 193; Schmidt, 2007, s. 44.

Rügen'in kaybı sonrasında diğer Wend kavimleri, Danimarka kıyılarına yaptıkları karşı saldırılarla bunu telafi etmeye çalışmışlardır. Ancak Danimarka, 1170'de Nyborg, Sprogo, Kalundborg, Tamborg, Vordingborg ve Kopenhag başta olmak üzere birçok şehirde yeni kaleler yaparak savunmasını güçlendirmişti. Ayrıca, ilk defa Absalon tarafından organize edilen kıyı devriyelerini kullanmaya başlamışlardı. 6 Aralık 1172'de Danimarka donanması Falster'de Slav filolarını ağır bir şekilde yenince, Slavlar bir daha Danimarka sularına girememişlerdir (Christiansen, 1980, s. 65).

Eylül 1171 veya 1172'de Papa Alexander, Kuzey'deki Hıristiyanlara Doğu Baltık bölgesiyle ilgili yeni görevlerin bildirildiği üç mektup yazmıştı. Bu mektuplarda Wendlere yönelik harekâtın bittiğini ve artık yeni hedefin Estonyalılar olması gerektiğini ifade etmesiyle Böylece Wend Haçlı Seferi resmen son bulmuştur (Tyerman, 2007, s. 682; Schmidt, 2007, s. 51). Bununla birlikte bazı yorumlar sonrasında daha doğuda yaşanan diğer saldırıları bu harekâtın devamı olarak değerlendirip bu takvimi 1190'lara kadar uzatmaktadır.

Kilisenin Hristiyanlaştırma Çalışmaları

Wend Haçlı Seferi sırasında Saksonlar ve Danimarkalılar en önemli aktör gözükse de işin arkasındaki asıl güç kilise olmuştur. I. Haçlı Seferi'nde nasıl Cluny tarikatı etkili olmuşsa II. Haçlı Seferi'nde ve Wend Haçlı Seferi'nde de benzer şekilde Sistersiyenler tesirli olmuşlardır. Alman araştırmacılar, misyonerlerin oldukça faal olduğu Wend Haçlı Seferi ile başlayan saldırılara "Misyoner Haçlı Seferi" ismini vermektedirler. Bu saldırılar, Alman Hıristiyan savaş ideolojisinin ilk büyük faaliyeti olarak kabul edilmektedir. Yukarıda da zikrettiğimiz üzere ruhban sınıfının gayreti XI. yüzyıla kadar dayanmaktadır (Taylor, 2000, s. 759-760). Bununla birlikte Wend seferi sonrasında Haçlı Seferi kavramının amacı dışındaki uygulamalar, onların paganlara karşı savaşmalarının dini gerekçelerini anlatma hususunda çok başarılı olmadıklarını göstermektedir. Çünkü katılımcıların dini olmayan gündemlerinin olduğu açıktır. Kilisenin yaklaşımını, bu konuda oldukça katı bir tutuma sahip olan Helmold'un bakış açısı özetlemektedir. Ona göre bu gayeye hizmet eden halklar, prensler ve politikacılar iyi ve değerliken bunu engelleyen herkes kötü ve kınanması gereken kişilerdi. O, bu amaç için yeterince çalışılmadığını düşünmekteydi. Bunun da en önemli nedeni, kilisenin gücünün artırılmayıp aksine zayıflatılmasıydı (Christiansen, 1980, s. 60).

Wend seferi ve sonrasında ele geçirilen yerlerin Hristiyanlaştırılması işi iki koldan yürütülmüştü. Bunlardan birincisi ve de en önemlisi: Sakson bölgesindeki piskoposluklarken ikincisi: Danimarka bölgesindeki piskoposluklardı. Özellikle Sakson bölgesindeki Magdeburg, Hamburg-Bremen ve Gnesen (Gniezno) başpiskoposlukları bu süreçte din değiştirme çalışmalarında itici güç olmuşlardır. Onlar hem lordlara baskı uygulamakta hem de halka yoğun propaganda yaparak onların da lordları sıkıştırmasını sağlamaya çalışmaktaydılar (Schmidt, 2007, s. 24).

Saksonya'da misyonerlik faaliyetleri 1066 isyanıyla sekteye uğramışsa da XII. yüzyıl başlarında özellikle Magdeburg başpiskoposu Adelgoz'un çağrısıyla birlikte yoğun bir şekilde yeniden başlamıştır. Sonrasında ise onun seleflerinden Xantenli Norbert bu çalışmaları sürdürmüş lakin kayda değer bir başarı elde edememişti. Bununla birlikte Norbert, sonraki misyonerlik çalışmalarına ilham vermiştir. Bunlardan birisi de 1128-1155 yılları arasında Havelberg piskoposluğu yapmış olan Anselm (1099 - 1158) idi. Onun bu gayretlerinden olsa gerek ki Wend seferi sırasında Papalık temsilciliği görevi ona verilmişti (Schmidt, 2007, s. 49-50). Norbert'in etkilediği bir diğer önemli isim 1149-1154 yılları arasında Oldenburg piskoposluğu yapmış olan Vicelin idi. Bölgedeki misyonerlik faaliyeti tamamen ruhban sınıfının yetkisi altında yürümekteydi. Nitekim Vicelin, üstün gayretlerinden dolayı "Holstein'in havarisi" diye bilinse de Dük Aslan Henry ile

sorunlar yaşamış ve çeşitli engellemelerle karşılaşmıştır. Öyle ki ortaya çıkan anlaşmazlıktan dolayı 1150'lerde bölgedeki misyonerlik çalışmaları aksamıştı. 1154'te Vicelin öldükten sonra halefi Gerold (1155-1163) çalışmaları sırasında engellemelerle karşılaşmamış ancak soylulardan gerekli desteği alamamıştır (Helmold of Bosau, 1966, s. 146-147; Schmidt, 2007, s. 50-51).

Vicelin'in bir diğer halefi Berno (ö. 1191), Saksonya'daki Amelungsborn'dan bir Sistersiyen keşiş olup 1158'den itibaren Abotritler arasında misyon piskoposu olarak görev yapmıştır (Christiansen, 1980, s. 59). O, Baltık bölgesinin Hristiyanlaştırılmasında çok daha kalıcı çalışmalar yürütmüştür. Papa IV. Adrian'dan izin aldıktan sonra Mecklenburg'daki paganlar arasında vaaz vermeye başlamıştır. Bölgenin idarecileriyle yakın işbirliği halindeydi ki yaklaşık 1155'te Aslan Henry'nin desteğiyle Mecklenburg piskoposu olmuştur. Bu piskoposluk birkaç yıl sonra Schwerin'e taşındığında Berno da oraya gitmiştir. Waldemar'ın Rügen adasını işgali ve sonrasındaki Hristiyanlaştırma faaliyetlerine katılmıştır (Schmidt, 2007, s. 51). Onun iyi anlaşıldığı yerel hükümdar sadece Henry değildi. Abotritlerin eski lideri Niklot'un oğlu Pribislav, Berno'nun ikna çalışmaları neticesinde Hristiyan olmuştur (Helmold of Bosau, 1966, s. 221). Öyle ki Berno'nun yönlendirmesiyle Pribislav 1171'de Mecklenburg'da bir Sistersiyen manastırı kurmuştur. Berno, yoğun bir şekilde çalışmış olmakla birlikte, faaliyetlerinin misyonerlik amacının dışında olduğuna dair endişelere sebep olmuştu. Bunun en önemli işareti, dünyevi meselelere çok karışıklarına dair tarikat içinde şikâyetlerin ortaya çıkmasıdır. Bu sadece Berno üzerinden yürüyen bir tartışma olmayıp onun ölümünden sonra da güncelliğini korumuştur (Schmidt, 2007, s. 52-51). Aslında bunu ileri sürenler haksız da sayılmazlardı. Çünkü o, göreve başladığında hiçbir toprağı olmayan bir misyon piskoposu iken öldüğünde Abotritlerin yanısıra tüm Rugianlara hakim güçlü bir piskoposluğa sahipti (Christiansen, 1980, s. 59).

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz Saksonya merkezli misyoner çalışmaları kadar etkili olmamakla birlikte Danimarka'dan da bu alanda isimler çıkmıştır. Bunlardan birincisi Clairvaux'lu Bernard ile Wend seferinin propaganda faaliyetlerini yürütmüş olan Lund başpiskoposu Eskil (ö. 1181) idi. Dönemin birçok misyoner piskoposları gibi Eskil de savaflara katılmıştır. Hatta 1169'da Rügen'in alınmasıyla neticelenen Waldemar'ın meşhur harekâtında yer almıştır (Nielsen, 2006b, s. 413). Eskil'in en önemli özelliği sefer sürecinde herkes ile iletişim kurabilmesiydi (Christiansen, 1980, s. 58).

Onun halefi Roskilde piskoposu Absalon (ö. 1201) ondan çok daha fanatik bir misyonerdi (Nielsen, 2006a, s. 3). Bir yandan yeni kurulan tarikatlara destek olurken öte yandan katı bir putperest düşmanıydı. Yaklaşımı Eskil'inkinden daha basitti: Kral Waldemar'ın hizmetinde ne gerekiyorsa yapmak. Bunun için kralın desteklenmesinin ve yetkisinin olabildiğince artırılmasının Kilise'nin çıkarına olduğunu savunmaktaydı. Savaş sırasında keşif harekâtları, baskınlar, askeri disiplin, kıyı devriyeleri, casusluk, korku ve paniğe sevk eden terör saldırıları gibi muhtelif yöntemleri savunmasıyla dini kimliğinin dışında çalışmalarda bulunmuştu. Hayatının çoğunu anlatan ve ona hizmet eden tarihçi Saxo'ya göre o, dine sadece manevi bir şekilde hizmet etmeyi gereksiz bulmaktaydı. Absalon için din düşmanları ile savaşmak ibadet kadar önemliydi. Bu, genellikle Sistersiyen ideali olarak düşünülen şeyden çok uzaktır. Gerçekten de Absalon, bir keşiş gibi asla kendisini dünyadan soyutlamamıştı. Hristiyan olmayanları yenme ve dönüştürme takıntısı onu Haçlı fikrinin güçlü bir temsilcisi haline getirmişti (Christiansen, 1980, s. 58-59).

İskân Politikası

Sefer sonrasında Aslan Henry, yeni toprakların aslan payını kazanmıştı. Bölgeye yönelik iskân faaliyetleri yürütülmesi sırasında kentlerin kurulmasını teşvik eden ve tüccarların yeni pazarlar bulmasını

destekleyen en baştaki lordlar arasında yerini almıştır (Urban, 1994, s. 9). Wend seferi, çok başarılı olmasa da Henry'nin Elbe'nin ötesindeki topraklardaki fatih imajının güçlenmesinde etkili olmuştur. Öyle ki o, “yeniden doğmuş Büyük Otto” diye tanımlanmaktaydı (Ashcroft, 2006, s. 574). Artık Kuzey Almanya o kadar güvendeydi ki 1171'de Almanya'yı bırakıp hac yapmak için Kutsal Topraklara rahatça yolculuğa çıkabilmişti. Bu bile tek başına Welf dükünün başarısını simgelemektedir. Saksonya'yı birleştirmiş olması, Alman birliğinin sağlanması yolunda önemli bir adım olmuştur. Sonraki yüzyıla hâkim olacak kolonizasyon ve ticari faaliyetler için gerekli ortamı hazırlamıştı (Urban, 1994, s. 9).

Wendlere yapılan seferlerden sonra o bölgedeki Slav yöneticiler mevcut pozisyonlarını korumuşlardır. Aslında birçok Slav ileri gelenleri, erken dönemlerden itibaren Hristiyanlarla işbirliği yaparak veya Hristiyanlaşarak siyasi varlıklarını muhafaza etme yolunu seçmişlerdi. Pomeranya prensi Vartislav bunu daha erken bir dönemde anlamıştı. 1120'lerde, kısa süre önce ilhak edilen Liutizyalı tebaasını vaftiz etmesi için Bamberg piskoposu Otto'yu göndermişti. Ayrıca 1140'ta II. Innocent'ten bağımsız bir Pomeranya piskoposu atamasını istemişti. Kardeşi Ratibor, oğulları Kazymar ve Bogislav, Abotrit prensi Pribislav ve Rugian prensi Jaromar aynı politikayı yürütmüşlerdi (Christiansen, 1980, s. 66).

Bununla birlikte yerel halkın çoğu bölgeden sürülmüştür. Çünkü Wend seferi sürecinde ve sonrasında yürütülen işgal faaliyetlerinin iskân politikasıyla desteklenmesi hedeflenmişti. Slavlardan ele geçirilen her bir bölgenin en güzel yerlerine Almanları yerleştirmek için Slavları göç etmeye zorlamışlardı. Bundaki amaç hem bu bölgelere sahip olmak hem de Slavları “ehlileştirmek” idi (Lind, 2006, s. 1268; Christiansen, 1980, s. 67). Yeni yerleşimciler getirilmesi için lordlar, *locatores* adı verilen öncü görevlileri, boşaltılan bölgelerde istihdam etmişlerdi. Bunların vazifesi, kullanılabilir toprak parçalarını seçip çiftlikler halinde bölmek, akabinde Ren bölgesi ve Flander'e gidip buralara yerleşimci bulmaktır. Locator, köy kurma işinde başarılı olursa, ödül olarak öncelikle geniş bir toprak parçasının sahibi olurdu. Ayrıca yerel yargıçlık vazifesi ve o dönemin önemli gelir kaynaklarından olan değirmenlerin işletilmesi gibi birçok imtiyaz da ona verilirdi. Bu yöntemler sayesinde, Bremen başpiskoposlarından biri Aşağı Weser civarındaki bataklıkları kurutmak üzere Flander'den yüzlerce insan getirmiş ve Brandenburg markiliğinde (margrave) köyler oluşturmuştur. Lübeck kentinin kurucusu ve toprak açıp göçmen yerleştiren XII. yüzyıldaki en önemli isimlerden biri olan Holstein kontu Adolf, locatorlerini Westphalia, Hollanda ve Flander'e yollayarak yerleşimci davet etmiştir. Saksonya dükü Aslan Henry, 1158'de Lübeck'i Adolf'un elinde aldıktan sonra, hem burası hem de Wendlerden elde ettiği diğer araziler için çok sayıda yerleşimci getirtmiştir. Çağrılarına o kadar fazla olumlu yanıt almıştır ki can sıkıcı olmaya başlayan bu durum karşısında yeni gelenlerin bir kısmını Macaristan'a göndermek zorunda kalmıştır (Heaton, 1985, s. 121). 1168'den itibaren bölgenin büyük bölümü Hristiyanlaştırılmış ve bir yandan da Almanlaştırılmaya başlanmıştır. İlerleyen süreçte burası Mecklenburg düklüğü olarak Alman dünyasının bir parçası olmuştur (Jensen, 2006a, s. 3). Helmold'a göre, yeni gelen yerleşimciler sayesinde Brandenburg ve Havelberg piskoposlukları çok daha güçlenmişti. Çünkü bu kişilerin kiliseye bağışları da artmıştı (Helmold of Bosau, 1966, s. 235).

Alman yayılmacılığı bölgeye Hristiyanlığın yanısıra iyi tarım tekniklerinin ulaşmasını da sağlamıştır. 850-1200 yılları arasında Almanya'daki nüfus artışının etkisi ile tarım sektörü ister istemez gelişmek zorunda kalmıştı (Derya, 2018, 802). Buna karşın Slavların çiftçilik tekniği, batıdakine nazaran oldukça geri kalmıştı. Bu dönemde Slavlar toprağın ancak yüzeyini biraz açabilen bir saban kullanılmaktaydı. Hala bataklık ve ormanlarla kaplı olan bu alanlarda çok iyi tarım toprakları bulunmasına rağmen buraları tarıma kazandıramamışlardı. Bölgeye yerleşen Almanlar, burada yeni teknikleri uygulayarak birçok araziyi

tarıma kazandırırken orada kalan yerli Slavların emeklerini kullanmışlardır (Heaton, 1985, s. 120). Bu dönemde Sistersiyen, Augustinus ve Premontre¹⁰ tarikatı gibi dini yapıların da bölgeye yerleşip manastırlar inşa etmelerinin tarımın gelişmesinde önemli katkısı olmuştur. Sonraları onlara Fransiskanlar ve Dominikanlar da katılacaktır. Piskoposlar ve keşişler, misyonerlik yapmanın ve İncil'i tanıtmanın yanısıra çiftçilik konusunda sundukları eğitimle ekonomiye katkıda bulunmuşlardır (Palumbo, 2014, s. 214). Özellikle Sistersiyenlerin Wend bölgesi ve Avrupa'nın birçok ülkesinde tarımsal faaliyetlerinin başka bir çalışmada tafsilatlı bir şekilde ele alınmasında fayda vardır.

Sistersiyenlerin ve diğer tarikatların bu bölgedeki faaliyetleri bize Müslüman dervişlerin Anadolu ve Balkanlar'daki çalışmalarını anımsatmaktadır. Barkan'ın belirttiği gibi dervişler yeni fethedilen Hristiyan memleketlerine gidip zaviyeler kurarak oralara yerleşmişlerdi. Issız, tenha ve vahşi bölgelerdeki boş toprakları dağ bayır demeden tarıma açmışlar, hırsız yatağı denilebilecek yerleri mesken tutarak buraların güvenliğini sağlamışlardır (Barkan, 1942, s. 297). Ancak Baltık bölgesindeki misyonerler genellikle Sakson ve Danimarkalı yöneticilerden muhtelif destekler almaktayken Müslüman dervişler, gittikleri yerlerde kayda değer bir ayrıcalık görmemişlerdir. Yeri geldiğinde bir asker gibi savaşçı yeri geldiğinde ise bir köylü gibi toprağı işlerken öşürden bile muaf tutulmamışlardı (Barkan, 1942, s. 294).

Wend topraklarının ele geçirilip Almanlaştırılması ve Hristiyanlaştırılması sürecinde Aslan Henry yeni yöntemler geliştirmiştir. Bu sürecin ilk başlarında bölgeyi doğrudan Sakson egemenliği altında yönetmek için Wend aristokrasisini mülksüzleştirme politikası gütmüştü. Lakin 1164'teki isyan onun bu politikadan vazgeçmesi hususunda etkili olmuştur (Jotischky, 2017, s. 218). Aslında yerli aristokrasiden faydalanmanın kendisi açısından da uygun olacağına hükmetmişti. Dahası Henry ve diğer lordlar, altlarında güçlü bir soylu sınıf oluşturmaktan çekinmekteydiler. Ayrıca arazi sahibi vassallara çok az ihtiyaç duyduklarını düşünmeye başlamışlardı. Lordlar artık ürün almaktan ziyade köylülerden ve şehirlerden gelen vergilerle ilgilenmekteydiler. Bu nedenle hükümdarların, toprak sahibi vasallara değil, vergi tahsildarlarına ve adalete ihtiyaçları vardı. Nitekim bağımsız zengin şövalyelerden oluşturulmuş profesyonel yöneticiler (bakan) bu işleri yürütmekteydi. Özgür halk, eski serf ve burjuva sınıfının torunları olan bu şahıslar, istenildiği anda görevden alınabilmekteydi. Bu nedenle, arazi ve unvanlar üzerinde kalıtsal haklara sahip soylu şövalyelerin aksine bu yeni kadroyu çok daha rahat bir şekilde kontrol edilebilmekteydiler. Bakanın zenginliği ve konumu, efendisinin iyi niyetine ve siyasi kaderine bağlıydı. Herhangi bir sebeple bakan veya görevli kişi ölürse lord, bakanın sağladığı askeri ve idari hizmetlerden yararlanmak için onun oğlunun yetişkin yaşa gelmesini beklemek zorunda kalmazdı. Hemen köylüler arasından bir kişiyi seçip görevi ona devrederdi. Böylece artık bakanlık görevine sahip olanlar doğuştan soylu olma koşuluna bağlı kalmaksızın şövalye olmaktadır (Urban, 1994, s. 9). Gördüğümüz kadarıyla Henry'nin aristokrasiden kurtulma çabası, Abbasiler, Bizans ve Osmanlılardaki gibi birçok devlette uygulanmış olan bürokrasinin aristokrat olmayan kişilere (gulam veya devşirme) teslim edilmesiyle benzerlik göstermektedir.

Bu politikanın sonucunda Almanya'nın kuzeyinde farklı bir sınıf oluşmaktaydı. Halk, kendi içinden çıkan, onların haklarını savunan; hâkim, vergi toplayıcı ve yerel güvenlik gücü komutanlarından memnundu. Bu dönemde ticaret çok büyük önem kazanmaya başlamıştı. Tüccarların zenginleşmesi neticesinde lordun vergi gelirleri de artmaktaydı ki bu durumdan her iki taraf da memnundu. Buna karşılık lord, şehirlerin ve yolların güvenliğini sağlamaktaydı (Urban, 1994, s. 10). Tarım ve madencilik gelişmesiyle birlikte önceden

¹⁰ XII. yüzyılda Sistersiyenler gibi tarım ve koyun yetiştiriciliğiyle meşgul olan bir tarikatır. Bkz. Seignobos, 1960, s. 160.

sadece küçük kasabaların bulunduğu bu bölgelerde artık yeni yeni köyler ve bu köylerin sıkı bir şekilde bağlı olduğu kentler çoğalmaktaydı. Tepeden tırnağa Cermen kimliğine sahip bu kentler aynı zamanda büyük ticaret merkezleriyle de iletişim halindeydiler (Tanilli, 1995, s. 417). Kısacası Aslan Henry, daha sonra bölgede gelişen Hansa Birliğinin¹¹ temelini atmıştır (Urban, 1994, s. 10). Özellikle Lübeck kenti merkezli yaşanan gelişmeler buna zemin hazırlamıştır.¹² XIII. yüzyılın başlarında, Wend sahili boyunca Wismar, Rostock, Stralsund, Greifswald gibi Lübeck modelinde yeni ticaret şehirleri kurulacaktır (Christiansen, 1980, s. 68).

Sonuç

Drang nach dem Osten (doğuya yürü, doğuyu iste) Geç Orta Çağ Kuzey Avrupa'sının en önemli sloganlarından birisi olmuştur. Uzun süredir birçok kavim doğudan batıya ilerlerken Almanlar batıdan doğuya doğru gitmekteydiler. Burada en önemli motivasyonun, batıda ilerleme kaydedemeyen Almanya'nın kendisine yeni "yaşam alanı" açma çalışması olduğu düşünülmektedir. İlginçtir ki Hitler de "Alman yaşam alanı" (lebensraum)¹³ hedefi için ilk olarak Polonya'ya saldırmıştır. Şarlman'dan beri kendisini gösteren bu hareket Haçlı düşüncesinin doğusuyla birlikte amacını kutsallaştırarak yoluna devam etmiştir. Almanca konuşan halkların doğuya doğru genişlemesi, Hıristiyanlığın yanı sıra ticareti ve yeni tarım uygulamalarını da bölgeye ulaştırmıştır (Urban, 1978, s. 225).

Danimarkalılar ve Almanlar, St. Bernard'dan "paganlar din değiştirene veya öldürülene kadar Haçlı Seferine devam etme" yönündeki izni almışlardı. Ancak Wend Haçlı Seferinin sonucundan yola çıkılarak asıl önceliklerinin bölgenin kolonileştirilmesi olduğu anlaşılmıştır (Jotischky, 2017, s. 215). Aslında Urban bu konuda kolonileştirme veya Hristiyanlaştırma amacının dışında farklı bir gerekçe de ortaya sürmüştür. O, Slav ve Cermen dünyası arasındaki dil ve kültürel ayrılık neticesinde Cermenlerin onları küçük gördüğünü ileri sürmektedir (Urban, 1978, s. 227). Belki bunun da tesiriyle Slavlar Hristiyanlığı kendilerini işgal etmeye çalışan Almanlar ile özdeşleştirmişlerdi. Nitekim bazen Hristiyanlığa geçmiş olsalar bile sonrasında tekrar pagan inanca dönmüşlerdi. Hatta Prens Niklot Hristiyanlığa karşı duyduğu tepkinin bir neticesi olarak Wend seferi öncesinde bölgede misyoner çalışmalarını yasaklamıştı.

Doğuda ve batıda Müslümanlara yönelik yapılan Haçlı Seferlerinde amaç Kudüs'ü ve bir zamanlar Hristiyanların elinde olan İspanya'yı kurtarmak iken heretiklere karşı ise öncelikli amaç ne onları "hidayete" erdirmek ne de topraklarına sahip olmaktı. Asıl hedefleri bir kangreni tedavi eder gibi yayılmadan kesilip atılmaları yani yok edilmeleriydi. Kuzeydeki Haçlıların amacının kayıp ruhları kurtarmak olduğu dile getirilmekteydi. Papalık kuzeydeki pagan halkları inanç ekilecek boş tarlalar olarak değerlendirmekteydi. Ancak sonuç itibarıyla sadece bakir inanç tarlalarına değil onların yeterince işlenmemiş boş tarım arazilerine de sahip olmuşlardı.

¹¹ Hansa Birliği hem Alman hem de Avrupa Orta Çağ tarihinin emsalsiz bir fenomeniydi. Hiçbir Avrupalı kent birliği ne üye kent sayısı ne de süreklilik ve tarihsel etki bakımından Hansa'ya yaklaşamamıştır. XIV.-XV. yüzyıllarda gücünün doruğundayken bu birliğe 200'den fazla kent bağlıydı. Bkz. Derya, 2018, s. 802.

¹² Lübeck kenti, savunma ve gemilerin yanaşma koşulları daha iyi olduğu için Trave ve Wakenitz'in birleştiği noktada kurulmuştur. Bkz. Derya, 2018, s. 802.

¹³ *Lebensraum*, ilk defa Alman coğrafyacı Friedrich Ratzel (1844-1904) tarafından ileri sürülmüş bir doktrindir. Ratzel'in Darwin'den etkilendiği bu doktrinine göre, bir ulus, büyüyüp gelişebilmesi için gerekli yaşam alanına sahip olmak zorundadır. Hangi ulusun ne şekilde bu alana ihtiyaç duyacağı ise yine söz konusu ulusun evrimleşmesiyle doğru orantılıdır. Ratzel ayrıca evrimleşip, gerekli yaşam alanına sahip olamayan ulusların öleceğini iddia eder. Hitler, onun bu düşüncesini o günün politik koşullarla yorumlayarak, Almanya'yı merkeze alan siyasi bir hedef belirlemiştir. Bu hedef Almanya'nın refah ve mutluluğunun en üst düzeye çıkarılması için gerekli bölgeleri ifade etmekteydi. Yani ihtiyaç duyduğu hammaddeyi hiçbir yabancı devletin engeline takılmadan kaynağından temin etmeyi hedefliyordu. Bkz. Smith, 1991, s. 223-232.

Harita 1 Wend Haçlı Seferi Döneminde Güneybatı Baltık Bölgesi

Kaynak: Reynolds, 2016, s. xi.

Kaynakça

- [1] Adam Of Bremen (2002), *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*, trans. Francis J. Tschan, Columbia University Press, New York.
- [2] Ashcroft, Jeffrey (2006), “Henry the Lion (1129/1131–1195)”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara, pp. (574-575)
- [3] Barkan, Ömer Lütfi (1942), “İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyerler”, Sayı 2, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara. (279-386)
- [4] Bartlett, Robert (1994), *The Making of Europe*, Penguin Group, Middlesex.
- [5] Bauer, Susan Wise (2014), *Rönesans Dünyası*, çev. Mehmet Moralı, Alfa, İstanbul.
- [6] Bernard of Clairvaux (1998), *The Letters*, trans. Bruno Scott James, Cistercian Publications, Gloucestershire.
- [7] Christiansen, Eric (1980), *The Northern Crusades*, The Macmillan Press Ltd. New York.
- [8] Demirkent, Işın (1997) *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- [9] Derya, Hülya (2018), “Hanse Birliğinden Hanse Kentlerine Hanse Tüccarları Üzerine Ekonomi Politik Değerlendirme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:66. (801-815)
- [10] Edbury, Peter W. (1992), “Looking Back on the Second Crusade: Some Late Twelfth-Century English Perspectives”, *The Second Crusade and the Cistercians*, edit. Michael Gervers, New York: St. Martin’s Press. (163-170)
- [11] Eldevik, John (2016), “Saints, Pagans, And The Wonders Of The East”, *Traditio*, Vol. 71. (235-272)
- [12] Fontana, Josef (1995), *Avrupa’nın Yeniden Yorumlanması*, çev. Nurettin Elhüseyni, Afa Yayınları, İstanbul.
- [13] France, John (2005), *The Crusades and the Expansion of Catholic Christendom 1000-1714*, Routledge, London.
- [14] Heaton, Herbert (1985), *Avrupa İktisat Tarihi I*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay ve Osman Aydoğuş, Teori Yayınları, Ankara.
- [15] Helmold of Bosau (1966), *The Chronicle of the Slavs*, trans. Francis Joseph Tschan, Octagon Books Inc., New York.
- [16] Jensen, Carsten Selch (2006a), “Abodrites”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara, pp. 3.
- [17] Jensen, Carsten Selch (2006b), “Helmold of Bosau (d. after 1177)”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara. (564-565)
- [18] Jensen, Janus Möller (2006), “Saxo Grammaticus”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara. (1077-1078)
- [19] Jotischky, Andrew (2017), *Crusading and the Crusader States*, Routledge, New York.
- [20] Kahl, Hans-Dietrich (1992), “Crusade Eschatology as Seen by St. Bernard in the Years 1146 to 1148”, *The Second Crusade and the Cistercians*, edit. Michael Gervers, St. Martin’s Press, New York. (35-48)
- [21] Lind, John H. (2006), “Wendish Crusade (1147)”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara. (1265-1268)
- [22] Morris, Colin (1989), *The Papal Monarchy*, Oxford University Press, Oxford.
- [23] Nielsen, Torben K. (2006a), “Absalon of Lund (d. 1201)”, *The Crusades I*, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara. (3-4)

- [24]Nielsen, Torben K. 2006b (), “Eskil of Lund (d. 1181)”, The Crusades I, edit. Alan V. Murray, ABD CLIO, Santa Barbara, pp. 413.
- [25]Odabaşı, Zehra (2019), “Rahip Bernard de Clairvaux: Hayatı (1090-1153) ve II. Haçlı Seferi'ndeki Rolü”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 45. (399-416)
- [26]Palumbo, Genoveffa (2014), “Misyonerler ve Hıristiyanlığın Yayılması”, Ortaçağ - Katedraller, Şövalyeler, Şehirler, edit. Umberto Eco, trans. Leyla Tonguç Basmacı, Alfa, İstanbul. (206-216)
- [27]Reynolds, Burnam W. (2016), The Prehistory of the Crusades, Bloomsbury Publishing Plc, London.
- [28]Riley-Smith, Jonathan (2008), “The crusades, 1095–1198”, The New Cambridge Medieval History Vol. IV part I, Cambridge University Press, Cambridge. (534-563)
- [29]Runciman, Steven (2008), Haçlı Seferleri Tarihi, 3. Baskı, çev. Fikret İşıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- [30]Russel, Bertrand (1972), Batı Felsefesi Tarihi 2, çev. Muammer Sencer, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- [31]Saxo Grammaticus (1905), The Danish History II, çev. Oliver Elton, Norrcena Society, London.
- [32]Schmidt, Iben Fonnesberg (2007), The Popes and The Baltic Crusades 1147-1254, Brill, London.
- [33]Seignobos, Charles (1960), Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul.
- [34]Sinding, Paul C. (1859), History of Scandinavia, Pudney & Russell Publishers. New York.
- [35]Smith, Woodruff D. (1991), Politics and the Sciences Of Culture In Germany 1840-1920, Oxford University Press, New York.
- [36]Tanilli, Server (1995), Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, 4. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- [37]Taylor, Pegatha (2000), “Moral Agency in Crusade and Colonization Anselm of Havelberg and the Wendish Crusade of 1147”, The International History Review, Vol. 22, no. 4. (757-784)
- [38]Tyerman, Christopher (2007), God's War A New History of the Crusades, Penguin Books, London.
- [39]Urban, William L. (1994), The Baltic Crusade, Lithuanian Research and Studies Center, Inc., Chicago.
- [40]Urban, William L. (1978), “The wendish Princes and the ‘drang nach dem osten’”, Journal of Baltic Studies, Vol. 9, No. 3. (225-244)
- [41]Urban, William L. (1998), “Victims of the Baltic Crusade”, Journal of Baltic Studies, 29:3. (195-212)
- [42]Urban, William (2000), The Prussian Crusade, Lithuanian Research and Studies Center, Inc., Chicago.
- [43]Vasiliev, Alexander A. (2017), Bizans İmparatorluğu Tarihi, 2. Baskı, çev. Tevabil Alkaç, Alfa Yayınları, İstanbul.